

УДК 351.863:330.36
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-13/22>

Сергій ІВАНОВ, асп.
ORCID ID: 0009-0006-3021-2882
e-mail: kravasaki1982@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ВАЖЛИВОГО СКЛАДНИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Вступ. Наголошено, що економічна стійкість стала об'єктивною необхідністю, що безпосередньо визначає майбутні перспективи держав. Національна безпека країни в економічному плані передбачає підтримку національної економіки на тому щаблі розвитку, яка забезпечувала би можливості подальшого економічного зростання, здатність протидіяти впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. З метою аналізу економічної стійкості як умови забезпечення національної безпеки і виявлення її особливостей, надано характеристику економічної стійкості як ключового складника національної безпеки, виявлено закономірності та тенденції сучасного розвитку економіки, а також деструктивні фактори та загрози національній безпеці з боку економіки, визначено особливості економічної стійкості. Об'єктом дослідження виступила економічна стійкість як складова забезпечення національної безпеки.

Методи. Для характеристики економічної стійкості як ключового складника національної безпеки було використано методи аналізу та синтезу. Дедукція та індукція допомогли дослідити особливості та тенденції розвитку економіки на сучасному етапі та виявити деструктивні чинники та загрози національній безпеці. Системний підхід дозволив зрозуміти важливість економічної стійкості в реаліях сьогодення як елементу національної безпеки країни.

Результати. Проаналізувавши економічну стійкість як складник національної безпеки, було визначено, що економічна стійкість поєднує здатність протистояти зовнішнім чинникам, знижувати вразливість та можливість економіки відновлюватись. Також доведено, що економічна стійкість передбачає швидке повернення до рівноваги та здатність економіки поглинати потрясіння до зміни своєї структури та адаптуватися до потрясінь чи реакції на них. Виявлено, що класифікація деструктивних чинників та загроз національній безпеці в економічному прояві на зовнішні та внутрішні дає можливість зрозуміти причини порушення рівноваги економіки, оцінити шляхи підвищення економічної стійкості. Розкрито, що до особливостей економічної стійкості слід зарахувати складність, але залежно від показників виміру, методу або моделі розрахунку фокус може бути на рівновазі та адаптації, що показує важливість економічної стійкості для розуміння витрат і переваг політичного втручання.

Висновки. Визначено, що економічна стійкість є важливим складником, який потрібен не лише для визначення національної безпеки, а й її вимірювання та контролю.

Ключові слова: економічна стійкість; національна безпека; повномасштабна війна; рівновага; індекс загальної економічної стійкості.

Вступ

Розуміння національної безпеки розвивалося з часом та формувалося під впливом теоретичних інтерпретацій міжнародних відносин, а також історичних подій та тенденцій. У широкому розумінні стабільність, безпека, захист і свобода від страху, загроз та конфліктів вважаються одними з основних тем, які досліджуються в політичній та науковій літературі щодо національної безпеки. Крім того, безпеку можна визначити з погляду цінностей, яких дотримуються люди, наприклад фізична безпека, економічний добробут, автономія та психологічний добробут (Retter et al., 2020). Питання забезпечення національної безпеки, захисту від деструктивних впливів та негативних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі мають особливу актуальність в умовах економічної волатильності. Досягнення стійкості функціонування національної економічної системи створює умови для адекватного реагування на глобальні та національні виклики, а також загрози, дає можливість зберігати суверенітет і територіальну цілісність держави, забезпечувати основу прогресивного розвитку.

Політична увага, що приділяється стійкості, може стати відповіддю на деякі з найгостріших соціальних, економічних та екологічних проблем сучасності. Наприклад, суспільство здатне відновлюватися після стихійних лих та ринкової нестабільності, спричиненої геополітичними зрушеннями, а також передбачати глобальні тенденції в технологіях та суспільстві, які можуть поставити під загрозу місцеві галузі, робочі місця та спільноти. Зокрема, економічна стійкість стала пріо-

ритетом у відповідь на руйнівні наслідки нещодавніх загальносистемних криз, зокрема глобальної фінансової кризи 2007–2009 рр., кризи Covid-19 2020 р. та повномасштабної війни Росії на території України від 24 лютого 2022 року. Війна завдала і продовжує завдавати як серйозних втрат суспільству, так і величезних збитків вітчизняній економіці.

Незважаючи на те, що наслідки глобальної фінансової кризи найсильніше вдарили по найбільш вразливих верствах населення, сприяючи масштабному падінню суспільної довіри до глобального економічного управління, криза Covid-19 призвела до безпрецедентних наслідків у мирний час: багато країн призупинили роботу цілих секторів своєї економіки, щоб стримати поширення вірусу, що, у свою чергу, потребувало помітнішої ролі держави (Fostering economic resilience in a world, 2021). Повномасштабна війна Росії в Україні сприяла нестабільності та підвищенню цін на сировинні товари та енергоносії, що посилює нестачу продовольства та спровокувало інфляцію у багатьох регіонах світу. Тому поняття економічної стійкості потребує детального розгляду та аналізу.

Метою статті є аналіз економічної стійкості як важливого складника забезпечення національної безпеки та виявлення її особливостей.

Огляд літератури. У суспільстві проблема національної безпеки є предметом дослідження багатьох учених. Для формування авторської позиції про значущість економічної стійкості як ключового складника національної безпеки для забезпечення безпечного розвитку вивчено та використано праці С. І. Пирожкова,

© Іванов Сергій, 2024

О. М. Майбороди, Н. В. Хамітова, Є. І. Головахі, В. А. Смоля, О. В. Скрипнюка (Пирожков та ін., 2022), А. Джакометті (Giacometti et al., 2019), Т. Сандерсона (Sanderson et al., 2017), К. Світкової (Svitková, 2017), А. В. Бойко, Д. Б. Шкуропадської, Ю. А. Гладкої та ін. (2021), О. О. Резнікової (2022), а також доповіді RAND Corporation (Retter et al., 2020), Організації економічного співробітництва та розвитку (Fostering economic resilience in a world, 2021) та інші джерела.

Методи

У процесі роботи було використано різноманітні наукові загальні та спеціальні методи дослідження. Аналіз і синтез було застосовано для розкриття суті економічної стійкості як ключового складника національної безпеки для відображення регіональної економічної стійкості, пов'язаної з потрясіннями рецесії, для виявлення закономірностей та тенденцій сучасного розвитку економіки, деструктивних чинників і загроз національній безпеці з економічної точки зору. Метод порівняння дав можливість показати місце економічної стійкості в системі національної безпеки. За допомогою дедуктивного методу було опрацьовано внутрішні та зовнішні джерела загроз національній безпеці. Метод індукції показав, що здатність країни долати проблеми досягається належним функціонуванням стратегічно важливих галузей та процесів, а також існуванням стійкої критично важливої інфраструктури. Системний підхід забезпечив вироблення напрацювань для забезпечення економічної стійкості держави.

Результати

Економічна стійкість як ключовий складник національної безпеки. Економіка впливає на національну безпеку, формуючи внутрішнє функціонування суспільства, а також впливаючи на ширше геополітичне місце країни на міжнародному рівні. Безпека як відношення між соціумом будь-якого рівня та навколишнім середовищем є важливою умовою для формування стійкої системи соціально-економічних відносин у суспільстві. Безпека суспільства зміцнюється зі зростанням його продуктивних сил, розширенням економічного, виробничого, трудового, інформаційного, оборонного та інших потенціалів. У такій постановці проблема забезпечення безпеки розглядається не з погляду бюджетних та інших витрат, а як модулятор інтенсифікації виробництва, науково-технічного прогресу, зростання продуктивних сил, що забезпечує стабільність функціонування та стійкість розвитку держави.

Поняття стійкості є глибоким за змістом, а також досить складним для оцінювання та вимірювання. Хоча можна стверджувати, що стійкість, особливо економічна, є одним із невід'ємних компонентів національної безпеки, для порівняння питання стійкості є набагато менш дослідженим і популярним у науковій літературі, і воно лише на ранніх стадіях набирає обертів для поглибленого дослідження. Аналіз різних понять економічної стійкості пропонує переглянути та дослідити основні проблеми та питання, порушені дослідниками, а також з'ясувати, яке майбутнє та перспективи подальшого розвитку концепції економічної стійкості в контексті її зв'язку із національною безпекою.

Протягом еволюції економічної теорії наукове співтовариство не змогло дати вичерпну відповідь на запитання, які заходи можуть привести до добробуту суспільства. Після кожної кризи розробляли нові теорії, сподіваючись знайти міцну основу для сталого зростання, а також виявити нові інструменти регулювання економічного поля, і так до наступної кризи.

У переважній більшості наукових джерел питання стійкості розглядається як здатність будь-якої системи відновлюватися після зовнішнього шоку чи протистояти спадам (Gunderson, & Holling, 2002; Briguglio et al., 2009; Rose, & Krausmann, 2013). Таким чином, стійкість включає здатність протистояти зовнішнім факторам і знижувати вразливість певної системи, а одне з її основних завдань – мінімізувати втрати і, як наслідок, забезпечити відновлення економіки в найкоротші строки. Здатність реагувати та адаптуватися до економічних потрясінь варіюється залежно від країни.

Професор енергетики, екології та регіональної економіки Університету штату Пенсільванія Роуз (Rose, 2004) ввів термін "стійкість" в економічне середовище стосовно економічного впливу землетрусів на місцеві спільноти. Вивчаючи регіональну економіку, Крістоферсон та ін. (Christopherson et al., 2010) з Корнелльського університету, Мартін (Martin, 2012) з Кембріджського університету та інші обговорюють так звану регіональну економічну стійкість. Вони вважають, що для відображення регіональної економічної стійкості, пов'язаної з потрясіннями рецесії, необхідні як мінімум чотири виміри, а саме: опір, відновлення, оновлення та переорієнтація.

Професор Кардіффського університету Кук (Cooke, 2013) визначив стійкість як технологію, яка постійно адаптується до економіки регіону та здатності ринку протистояти конкурентному тиску, підкреслюючи взаємодію знань по горизонталі та вертикалі, що потребує низки політичних інструментів та реалізації заходів. Здійснивши аналіз кількох регіонів Італії, Ді Каро (Di Caro, 2017) з Катанійського університету, дійшов висновку, що на стійкість впливають кілька загальних факторів: інфраструктура, інновації, кваліфікована робоча сила та надійна фінансова система. Мартін та Санлі (Martin, & Sunley, 2015) з Кембриджського університету припустили, що стійкість регіону залежить від місцевих характеристик, включаючи зв'язок з іншими регіонами. Мартін та ін. (Martin et al., 2016) використовують індекс структурної перебудови, щоб відобразити застосування змін у промисловій структурі для вивчення регіональної економічної стійкості.

Визначення економічної стійкості можна поділити на три категорії. Перше визначення розглядає стійкість економіки як швидкість повернення до рівноваги (Holling, 1996). Це визначення прийшло з інженерної справи і добре узгоджується з неокласичною школою економічної думки. Передбачається, що в економіці існує одна точка рівноваги. Шок, такий як рецесія, буде тимчасовим і не вплине на економіку (Cellini, & Cuccia, 2019). Друге визначення стійкості розглядається як здатність економіки поглинати потрясіння до зміни своєї структури (Holling, 1973). Це з екологічної науки і добре узгоджується з кейнсіанським поглядом на економіку. Це визначення не передбачає єдиної точки рівноваги, а натомість передбачає кілька точок рівноваги (Davoudi, 2012), тому шок може підштовхнути економіку до нижчої точки рівноваги. Остаточне визначення взято з психологічних наук та організаційної теорії і розглядає стійкість як "здатність адаптуватися до потрясінь чи реакції на них" (Hennebray, 2018). Це можна назвати "еволюційною стійкістю" (Davoudi, 2012), яка відповідає еволюційній економіці в тому сенсі, що немає встановлених точок рівноваги; натомість точки рівноваги змінюються і розвиваються з часом залежно від обставин. Економіка сприймається як складна, нелінійна і

самоорганізована, пронизана невизначеністю і розривами (Berkes, & Folke, 1998).

Закономірності та тенденції сучасного розвитку економіки, деструктивні чинники та загрози національній безпеці в економічному прояві. Джерелами таких загроз національній безпеці, причинами виникнення та розвитку кризових ситуацій можуть стати різні деструктивні чинники, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники (стан та умови функціонування світової економіки, глобальні проблеми, зовнішня, зокрема й зовнішньоекономічна, політика закордонних держав, потенціал закордонних держав, включаючи науково-технічний, фінансово-економічний та оборонний) визначають умови існування та діяльності держави у світовому економічному просторі. Наприклад, негативний вплив на безпеку мають введені обмежувальні економічні заходи, коливання кон'юнктури світових товарних та фінансових ринків, глобальні та регіональні економічні кризи, посилення недобросовісної конкуренції, неправомірне використання юридичних засобів. Внутрішні загрози національній безпеці з економічного боку – це явища, які негативно впливають на економічний стан держави та мають ендегенне походження. Внутрішні загрози національній безпеці породжуються діями різних соціальних, національних та етнічних груп, політичних партій, рухів. Внутрішні загрози безпеці спрямовані на ослаблення загального економічного стану та зниження економічної стабільності. Внутрішні фактори включають природні, техніко-технологічні, інфраструктурні, соціальні, політичні та інші явища і процеси, що відбуваються в економіці та соціальній сферах країни. Ці чинники визначають потенціал та інноваційність розвитку держави, імунітет до дестабілізаційних впливів.

До зовнішніх загроз також можна зарахувати обмеження присутності на закордонних ринках, витік інтелектуальної власності та кваліфікованих кадрів, вивіз валютних запасів та стратегічних видів сировини і товарів тощо. Звісно ж, що перелічені зовнішні загрози насправді не є зовнішніми, оскільки вони зумовлені

внутрішнім станом країни. "Витік мозків" – це результат слабкої соціальної політики держави – відсутність стимулів до праці, погані соціальні умови життя та творчого розвитку. Вивезення валютних запасів – це також результат політики держави, здійснення слабкої чи некоректно сформульованої законодавчої бази тощо. До внутрішніх загроз варто зарахувати втрату ринку збуту, залежність від міжнародних економічних організацій та імпорту, відсутність якісного контролю над інвестиційними проектами та слабкість механізму запобігання витоку грошово-валютних ресурсів за кордон, а також відсутність правового механізму формування та збереження інтелектуального продукту.

Наприклад, деструктивними зовнішніми загрозами економічній стійкості України, що вплинули на її національну безпеку, виявилися пандемія COVID-19 та повномасштабна агресія РФ проти нашої держави. За даними Міністерства фінансів України (2024), що представлені в таблиці 1 нижче, основною статтею видатків державного бюджету України (за функціональною класифікацією) були міжбюджетні трансферти (24,3 %). Однак в 2020 році міжбюджетні трансферти зменшилися до 12,4 %, а видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення досягли 25 % і продовжили зростати у 2021 році у зв'язку з пандемією. У 2022 році основною категорією видатків держбюджету стала оборона – 42,2 % у зв'язку з повномасштабною війною, на яку ще в 2021 році держава виділяла всього 8,6 % видатків. У 2023 році частка оборонних видатків зросла до 52,3 %. При цьому, за інформацією Українського соціологічного порталу (2024), якщо в 2021 р. розподіл ВВП був між державним сектором і бізнесом в пропорціях 34 % та 66 % відповідно, то в 2022 році такий розподіл становив 66 % та 34 %, а в 2023 році частка державного сектору зросла до 72 % (Як змінилась структура економіки України під час війни (інфографіка), 2024). Ці дані свідчать про здатність української економіки змінювати свою структуру відповідно до деструктивних зовнішніх загроз і реагувати певним чином.

Таблиця 1

Видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) (млн грн)

	Код бюджетної класифікації	на 31.12.2019 (за 2019 р.)	на 31.12.2020 (за 2020 р.)	на 31.12.2021 (за 2021 р.)	на 31.12.2022 (за 2022 р.)	на 31.12.2023 (за 2023 р.)
Разом		1072891,5	1288016,7	1490258,9	2705423,3	4014418,1
Загально-державні функції зокрема	0100	168206,5	163849,4	206643,1	201999,1	296139,1
Обслуговування держборгу	0170	119247,6	119718,8	155651,8	–	–
Оборона	0200	106627,7	120374,1	127527,3	1142872,4	2097620,5
Громадський порядок, безпека, судова влада	0300	140151,2	157672,5	174409,6	443323,2	574614,6
Економічна діяльність	0400	72365,1	168889,0	180989,9	95368,4	134307,6
Охорона навколишнього середовища	0500	6316,2	6636,8	8200,2	4714,1	5202,5
Житлово-комунальне господарство	0600	108,0	88,5	164,1	528,6	8369,4
Охорона здоров'я	0700	38561,6	124925,3	170505,2	184267,8	179258,2
Духовний та фізичний розвиток	0800	9967,0	9826,4	15970,3	11051,3	11817,7
Освіта	0900	51657,6	52857,3	63837,1	58508,1	60452,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення зокрема	1000	218628,6	322720,3	339278,9	425987,0	469251,2
Соціальний захист пенсіонерів	1020	182270,1	202280,4	201161,8	–	–
Міжбюджетні трансферти	0180	260302,0	160177,1	202733,3	136803,3	177385,2

Складено автором за: *Видатки держбюджету України.* (2024). Міністерство фінансів України. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2023/>

Проте вказані чинники слід розглядати сукупно, оскільки саме сукупно вони відповідають змісту еконо-

мічної стійкості. Подібний поділ демонструє економічну ситуацію більш повно, дозволяючи відразу зрозуміти,

які моменти вимагають більш пильної уваги. При цьому стає видно причини, що викликали подібні відхилення та зрушення. Водночас такий підхід висуває деякі вимоги до інформації, її отримання та проведення відповідного аналізу, а також опрацювання та зберігання даних.

Особливості економічної стійкості. Економічна стійкість – це концепція, яка часто використовується, але не завжди визначається докладно. Основні терміни, які концептуально визначають поняття "економічна стійкість", включають рівновагу та адаптацію. Аналіз рівноваги ґрунтується на концепції можливості економічної системи повернутися до попереднього стану, включаючи відповідні показники економічної ефективності. Другий визначає стійкість як комплексне поняття адаптації в умовах, що мають на увазі адаптацію та зміну системи з урахуванням зовнішніх шоків та факторів. Економічна стійкість означає як збереження позитивного рівня її економічних показників, так і включає розвиток, що проявляється у економічному зростанні, тобто в тенденції позитивних змін сукупних показників економічного та фінансового розвитку системи в часі (Резнікова, 2022). Для характеристики економічного зростання переважно використовуються загальні та приватні показники і визначення.

У 2019 р. Swiss Re Institute і Лондонська школа економіки та політичних наук спільно розробили Індекс загальної економічної стійкості (Total Economic Resilience Index, E-RI), який зважував і усереднював річні дані 31 країни з розвиненою економікою та тією, що розвивається, за період з 2007-го до 2018-го року включно, зокрема слабкість фіскальних бюджетів, грошово-кредитної політики, банківське середовище, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, економічну складність, ставку страхування, людський капітал, низьковуглецеву економіку та інші показники, щоби розробити основний індикатор глобальної економічної стійкості. Індикатор показав, що пандемія COVID-19 2020 (пандемія в Ухані) призвела до радикальних змін у глобальній економічній стійкості. Хоча масштабні плани стимулювання пом'якшили глобальний економічний шок, вони також послабили рівень глобальної стійкості, що призвело до її зниження на 20 % у 2020 році порівняно з 2019 роком (Lee et al., 2022).

Зокрема, Індекс загальної економічної стійкості свідчить, що в разі використання єдиного індикатора для вимірювання економічної стійкості зміни ВВП, коливання темпів зростання ВВП і коливання ринку праці переважно використовуються для вимірювання здатності протистояти ринковим, конкурентним та екологічним потрясінням або можливості повернутися на шлях свого зростання. З іншого боку, у разі використання складових індикаторів для вимірювання економічної стійкості часто використовуються індикатори формування основного капіталу на душу населення, зайнятості в технологічному секторі, рівня освіти населення та витрат на НДДКР (R&D). Щоб вивчити визначальні чинники економічної стійкості, часто використовують інфраструктуру, земельну площу, державні фінансові умови, правову систему, інноваційні можливості, кваліфіковану робочу силу, фінансові системи, промислову структуру, промислову складність, основний стан промисловості, підприємництво та людський капітал.

Економічна стійкість визначається властивостями системи, які дозволяють їй реагувати на шоки та мінливість шляхом опору або відновлення, а також відносною привабливістю альтернативних економічних режимів (Бойко та ін., 2021). Ця відносна привабливість

визначається очікуваннями особи, яка приймає рішення, щодо витрат і вигод від альтернативного економічного режиму порівняно з поточним режимом, а також витратами та вигодами від переходу, включаючи будь-які вигоди від ліквідації та будь-які витрати на нові інвестиції.

Економічна стійкість актуальна для широкого спектра економічних контекстів і застосувань. Особливостями є важливість економічної стійкості для розуміння витрат і переваг політичного втручання, спрямованого на те, щоб допомогти людям подолати згубні форми економічної стійкості та уникнути пастки бідності, вплив податків і субсидій на економічну стійкість, а також вплив інтервенцій, направлених на зміну мінливості цін, що впливає на стійкість економічного режиму (Sanderson et al., 2017). Політику, спрямовану на зміну витрат і вигод, які виникають за інвестиційного бар'єру, середню прибутковість економічного режиму та мінливість прибутковості можна оцінити з погляду їхнього впливу на очікуваний час досягнення порога прийняття рішення та ціну зміни цього очікуваного часу.

Дискусія і висновки

Недостатньо стійкі економіки можуть зазнавати тривалих і стійких спадів, таким чином впливаючи на довгострокове економічне зростання та соціальну згуртованість. Стійкі економічні структури допомагають запобігти негативним соціальним наслідкам глибокої рецесії та додатково сприяти соціальним результатам за рахунок поєднання позитивного впливу на зайнятість ринків праці, що ефективно функціонують, і товарів з активною політикою на ринку праці для підтримки пошуку нових можливостей, включаючи можливість навчання протягом усього життя та ефективну систему соціального захисту. Загалом економічну стійкість можна визначити як стан системи, за якого параметри, що її характеризують (фінансові, операційні, організаційні чи будь-які інші), прагнуть зробити систему економічно стійкою і водночас здатною до гармонійного розвитку та вдосконалення за будь-яких змін зовнішнього середовища.

Міцна економічна основа, що створюється через стратегічно важливі галузі та процеси, підкріплена стійкою критично важливою інфраструктурою, полегшує здатність країни долати проблеми незалежно від того, чи є вони іноземними чи внутрішніми за походженням, навмисними чи випадковими, а також із наслідками дій людських чи природних сил. Критичні сектори та процеси, які забезпечують економічну діяльність і загальне функціонування суспільства, такі як, наприклад, торгівля цінними паперами, доступ до інтернету, управління повітряним рухом, права людини та контакти зі службами екстреної допомоги – усі можуть розглядатися як фундаментальні підсистеми системи національної безпеки, а також більш абстрактні процеси, такі як демократичні, та механізми прийняття рішень. Ці чинники взаємозалежні та взаємопов'язані та можуть розглядатися як одна складна система.

Таким чином, розгляд питання економічної стійкості дає зрозуміти, що вразливі держави не повинні сприймати свою економічну вразливість як належну, а можуть і повинні вжити певних політичних заходів, які дозволять їм покращити свою здатність справлятися із зовнішніми потрясіннями. Найважливішими чинниками забезпечення економічної стійкості розглядаються підвищення ефективності державного регулювання економіки, підвищення продуктивності праці, освоєння нових джерел ресурсів, стабільність функціонування та розвитку фінансової системи, підвищення її захищеності

ності, валютне регулювання та контроль, збереження фінансової стабільності та збалансованості бюджетної системи, удосконалення міжбюджетних відносин, подолання відтоку капіталу і кваліфікованих фахівців, збільшення обсягу внутрішніх заощаджень та їх трансформація в інвестиції, зниження інфляції. Подальші дослідження можуть стосуватись аналізу різних методів вимірювання економічної стійкості, враховуючи відповідні компоненти обраних моделей, а також можливість розробити власний фреймворк (структури) вимірювання економічної стійкості.

Список використаних джерел

- Бойко, А. В., Шкуропадська, Д. Б., & Гладка, Ю. А. (2021). *Стійкість економіки: оцінювання та забезпечення*. Київський національний торговельно-економічний університет.
- Пирожков, С. І., Майборода, О. М., Хамітов, Н. В., Головаха, С. І., Дембіцький, С. С., Смолий, В. А., Скрипнюк, О. В. & Стоєцький, С. В. (2022). *Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: Національна доповідь*. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.
- Резнікова, О. О. (2022). *Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища*. НІСД.
- Як змінилась структура економіки України під час війни (інфографіка). (2024, 21 лютого). Український соціологічний портал. <https://usp-ltd.org/iak-zminyasl-struktura-ekonomiky-ukrainy-pid-chas-vijny-infohrafika/>
- Berkes, F. & Folke, C. (1998). *Linking social and ecological systems: Management practices and social mechanisms for building resilience*. Cambridge University Press.
- Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N. & Vella, S. (2009). Economic vulnerability and resilience: Concepts and measurements. *Oxford Development Studies*, 37(3), 229–247. <https://doi.org/10.1080/13600810903089893>
- Cellini, R. & Cuccia, T. (2019). Do behaviours in cultural markets affect economic resilience? An analysis of Italian regions. *European Planning Studies*, 27(4), 784–801. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1568397>
- Christopherson, S., Michie, J., & Tyler, P. (2010). Regional resilience: Theoretical and empirical perspectives. *Cambridge Journal of Regions Economy and Society*, 3, 3–10. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsq004>
- Cooke, P. (2013). *Complex adaptive innovation systems: Relatedness and transversality in the evolving region* (1st ed.). Routledge.
- Davoudi, S. (2012). Resilience: A bridging concept or a dead end? *Planning Theory and Practice*, 13(1), 299–307. <https://doi.org/10.1080/14649357.2012.677124>
- Di Caro, P. (2017). Testing and explaining economic resilience with an application to Italian regions. *Papers in Regional Science*, 96(1), 93–113. <https://doi.org/10.1111/pirs.12168>
- Fostering economic resilience in a world of open and integrated markets: Risks, vulnerabilities and areas for policy action*. (2021). OECD. <https://www.oecd.org/newsroom/OECD-G7-Report-Fostering-Economic-Resilience-in-a-World-of-Open-and-Integrated-Markets.pdf>
- Giacometti, A., Teräs, J., & Aalto, H. (2019). *Social and economic resilience in the Bothnian Arc cross-border region*. Nordregio report. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1344958/FULLTEXT01.pdf>
- Gunderson, L. & Holling, C. (2002). *Panarchy*. Island Press.
- Hennebry, B. (2018). Regional resilience in Ireland and the existence of a two-tier recovery. *Quaestiones Geographicae*, 37(4), 99–110. <https://doi.org/10.2478/quaego-2018-0043>
- Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecological Systems*, 4, 1–23. <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
- Holling, C. S. (1996). Engineering resilience versus ecological resilience. In P. C. Schulze (Ed.), *Engineering within Ecological Constraints* (pp. 31–44). National Academy Press.
- Lee, C.-T., Hu, J.-L., & Kung, M.-H. (2022). Economic resilience in the early stage of the COVID-19 pandemic: An across-economy comparison. *Sustainability*, 14(8), 4609. <https://doi.org/10.3390/su14084609>
- Martin, R. & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, 15(1), 1–42. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015>
- Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of Economic Geography*, 12(1), 1–32. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr019>
- Martin, R., Sunley, P., Gardiner, B., & Tyler, P. (2016). How regions react to recessions: Resilience and the role of economic structure. *Regional Studies*, 50(4), 561–585. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1136410>
- Retter, L., Frinking, E., Hoorens, S., Lynch, A., Nederveen, F., & Phillips, W. (2020). *Relationships between the economy and national security Analysis and considerations for economic security policy in the Netherlands*. RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR4200/RR4287/RAND_RR4287.pdf

Rose, A. & Krausmann, E. (2013). An economic framework for the development of a resilience index for business recovery. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 5, 73–83. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2013.08.003>

Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters. *Disaster Prevention and Management*, 13(4), 307–314. <https://doi.org/10.1108/09653560410556528>

Sanderson, T., Capon, T., & Hertzler, G. (2017). *Defining, measuring and valuing economic resilience*. University of Western Australia. https://www.monash.edu/_data/assets/pdf_file/0010/1168381/Capon.pdf

Svitková, K. (2017). Resilience in the national security discourse. *Obrana a strategie (Defence & Strategy)*, 17(1), 21–42. <https://doi.org/10.3849/1802-7199.17.2017.01.021-042>

References

- Berkes, F. & Folke, C. (1998). *Linking social and ecological systems: Management practices and social mechanisms for building resilience*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boiko, A. V., Shkuropadska, D. B., & Hladka, Yu. A. (2021). *Economic resilience: assessment and assurance*. Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
- Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N. & Vella, S. (2009). Economic vulnerability and resilience: Concepts and measurements. *Oxford Development Studies*, 37(3), 229–247. <https://doi.org/10.1080/13600810903089893>
- Cellini, R. & Cuccia, T. (2019). Do behaviours in cultural markets affect economic resilience? An analysis of Italian regions. *European Planning Studies*, 27(4), 784–801. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1568397>
- Christopherson, S., Michie, J., & Tyler, P. (2010). Regional resilience: Theoretical and empirical perspectives. *Cambridge Journal of Regions Economy and Society*, 3, 3–10. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsq004>
- Cooke, P. (2013). *Complex adaptive innovation systems: Relatedness and transversality in the evolving region* (1st ed.). Routledge.
- Davoudi, S. (2012). Resilience: A bridging concept or a dead end? *Planning Theory and Practice*, 13(1), 299–307. <https://doi.org/10.1080/14649357.2012.677124>
- Di Caro, P. (2017). Testing and explaining economic resilience with an application to Italian regions. *Papers in Regional Science*, 96(1), 93–113. <https://doi.org/10.1111/pirs.12168>
- Fostering economic resilience in a world of open and integrated markets: Risks, vulnerabilities and areas for policy action*. (2021). OECD. <https://www.oecd.org/newsroom/OECD-G7-Report-Fostering-Economic-Resilience-in-a-World-of-Open-and-Integrated-Markets.pdf>
- Giacometti, A., Teräs, J., & Aalto, H. (2019). *Social and economic resilience in the Bothnian Arc cross-border region*. Nordregio report. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1344958/FULLTEXT01.pdf>
- Gunderson, L. & Holling, C. (2002). *Panarchy*. Island Press.
- Hennebry, B. (2018). Regional resilience in Ireland and the existence of a two-tier recovery. *Quaestiones Geographicae*, 37(4), 99–110. <https://doi.org/10.2478/quaego-2018-0043>
- Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecological Systems*, 4, 1–23. <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
- Holling, C. S. (1996). Engineering resilience versus ecological resilience. In P. C. Schulze (Ed.), *Engineering within Ecological Constraints* (pp. 31–44). National Academy Press.
- How the structure of Ukraine's economy changed during the war (infographic)*. (2024, February 21). Ukrainian social portal [in Ukrainian]. <https://usp-ltd.org/iak-zminyasl-struktura-ekonomiky-ukrainy-pid-chas-vijny-infohrafika/>
- Lee, C.-T., Hu, J.-L., & Kung, M.-H. (2022). Economic resilience in the early stage of the COVID-19 pandemic: An across-economy comparison. *Sustainability*, 14(8), 4609. <https://doi.org/10.3390/su14084609>
- Martin, R. & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, 15(1), 1–42. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015>
- Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of Economic Geography*, 12(1), 1–32. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr019>
- Martin, R., Sunley, P., Gardiner, B., & Tyler, P. (2016). How regions react to recessions: Resilience and the role of economic structure. *Regional Studies*, 50(4), 561–585. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1136410>
- Pyrozkhov, S. I., Maiboroda, O. M., Khamitov, N. V., Holovakha, E. I., Dembitskiy, S. S., Smolii, V. A., Skrypnyuk, O. V., & Stoitskiy, S. V. (2022). *National resilience of Ukraine: a strategy for responding to challenges and anticipating hybrid threats: A national report*. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Retter, L., Frinking, E., Hoorens, S., Lynch, A., Nederveen, F., & Phillips, W. (2020). *Relationships between the economy and national security Analysis and considerations for economic security policy in the Netherlands*. RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR4200/RR4287/RAND_RR4287.pdf
- Reznikova, O. O. (2022). *National stability in the conditions of a changing security environment*. NISD [in Ukrainian].

Rose, A. & Krausmann, E. (2013). An economic framework for the development of a resilience index for business recovery. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 5, 73–83. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2013.08.003>

Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters. *Disaster Prevention and Management*, 13(4), 307–314. <https://doi.org/10.1108/09653560410556528>

Sanderson, T., Capon, T., & Hertzler, G. (2017). *Defining, measuring and valuing economic resilience*. University of Western Australia. https://www.monash.edu/__data/assets/pdf_file/0010/1168381/Capon.pdf

Svitková, K. (2017). Resilience in the national security discourse. *Obrana a strategie (Defence & Strategy)*, 17(1), 21–42. <https://doi.org/10.3849/1802-7199.17.2017.01.021-042>

Отримано редакцією журналу / Received: 14.03.24

Прорецензовано / Revised: 16.04.24

Схвалено до друку / Accepted: 07.05.24

Serhii IVANOV, PhD Student
ORCID ID: 0009-0006-3021-2882
e-mail: kravasaki1982@gmail.com
Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF ECONOMIC RESILIENCE AS AN IMPORTANT SCIENTIFIC CATEGORY FOR ENSURING NATIONAL SECURITY

Background. *Economic resilience has become an objective necessity that directly determines the states' prospects. The country's national security in economic terms involves the support of the national economy at the level of development that would provide opportunities for further economic growth and the ability to counteract the influence of external and internal threats. Intending to analyze economic resilience as a scientific category for ensuring national security and identifying its features, the author characterized economic resilience as a key component of national security and identified patterns and trends of modern economic development and destructive factors and threats to national security from an economic point of view and identified features of economic resilience. The object of the study was economic resilience as a category of ensuring national security.*

Methods. *This publication is based on the use of various methods. Analysis and synthesis were used to characterize economic sustainability as a key component of national security. Deduction and induction helped to investigate patterns and trends of modern economic development and identify destructive factors and threats to national security. The systematic approach made it possible to understand the importance of economic stability in today's realities as an element of the country's national security.*

Results. *Having analyzed economic resilience as a key category of national security, it was determined that economic resilience combines the ability to resist external factors, reduce vulnerability, and the ability of the economy to recover. Also, economic resilience implies a quick return to equilibrium and the ability of the economy to absorb shocks before changing its structure and to adapt to or react to shocks. The classification of destructive factors and threats to national security from an economic point of view into external and internal makes it possible to understand the reasons for the imbalance of the economy and to assess the ways of increasing economic resilience. Features of economic resilience include its complexity, but the possibility of measuring it based on different indicators and depending on the calculation method or model, the focus on balance and adaptation, and the usefulness of the economic resilience approach for understanding the costs and benefits of political intervention.*

Conclusion. *Thus, economic resilience is a category that is necessary not only to define national security but also to measure and control it.*

Keywords: *economic sustainability; national security; full-scale war; equilibrium; Total Economic Resilience Index.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.